

УДК 338.43:005.334

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.211.92-100>**Бугаєва М.В.**

кандидат економічних наук

Центральноукраїнський національний технічний університет

Buhaieva Mariia

PhD in Economic Sc.

Central Ukrainian National Technical University

<https://orcid.org/0000-0002-7460-9279>**Кулініч С.В.**

Центральноукраїнський національний технічний університет

Kulinich Serhii

Central Ukrainian National Technical University

<https://orcid.org/0009-0006-5702-2894>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено теоретичні підходи до трактування сутності економічної безпеки підприємства та обґрунтовано специфіку її прояву в діяльності сільськогосподарських підприємств. Визначено, що економічна безпека аграрних підприємств формується під впливом природно-кліматичних, ринкових, фінансових, інституційних і технологічних чинників, які зумовлюють підвищений рівень невизначеності та ризиків. Узагальнено універсальні й галузеві специфічні характеристики економічної безпеки підприємства. Запропоновано авторський підхід до розуміння економічної безпеки сільськогосподарських підприємств як динамічної системи управління ресурсами, ризиками та стратегічним розвитком. Обґрунтовано концептуальні засади управління економічною безпекою через визначення цілей, принципів, функцій, суб'єктів і об'єктів управління.

Ключові слова: економічна безпека; сільськогосподарські підприємства; управління економічною безпекою; аграрний сектор; ризики; стратегічний розвиток.

CONCEPTUAL APPROACHES TO ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

The relevance of the study is determined by the growing instability of the agrarian sector, increasing economic risks, and the need for effective mechanisms to ensure the stable functioning of agricultural enterprises under conditions of market turbulence, environmental uncertainty, and wartime challenges in Ukraine. The purpose of the article is to substantiate the conceptual foundations of managing the economic security of agricultural enterprises and to define the key elements of a management system capable of ensuring their resilience and long-term development.

The methodological basis of the research includes general scientific methods of cognition. In particular, system and structural analysis was used to identify the components of the economic security management system; abstract and logical methods were applied to generalize theoretical approaches and formulate conceptual provisions; methods of analysis, synthesis, and comparison were employed to determine the specific features of economic security in the agricultural sector and to structure the elements of the management framework.

The results of the study consist in the conceptualization of economic security management of agricultural enterprises as an integrated management process aimed at protecting the resource potential of enterprises, preventing and minimizing economic threats, and ensuring sustainable development under conditions of uncertainty. The research systematizes the key elements of the economic security management system, including goals, principles, functions, subjects, and objects of management, and substantiates their interconnection within a unified conceptual model. The proposed approach emphasizes the importance of adaptability, preventive risk management, and strategic orientation in ensuring the stability of agricultural enterprises.

The practical value of the research lies in the possibility of applying the proposed conceptual provisions as a theoretical and methodological basis for the formation of effective economic security management systems at agricultural

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Бугаєва М.В., Кулініч С.В., 2026

enterprises. The implementation of these approaches can contribute to strengthening the resilience of enterprises, improving their ability to respond to external threats, and ensuring stable development of the agricultural sector in conditions of economic transformation and wartime challenges.

Keywords: economic security; agricultural enterprises; economic security management; agrarian sector; risks; sustainability; strategic development.

JEL classification: Q12, Q13, D81, L25

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки характеризується зростанням рівня невизначеності, динамічністю ринкового середовища та посиленням внутрішніх і зовнішніх загроз, що впливають на стабільність функціонування сільськогосподарських підприємств. У таких умовах забезпечення економічної безпеки аграрних суб'єктів господарювання стає важливою передумовою їх стійкості, конкурентоспроможності та довгострокового розвитку. Особливості аграрного виробництва, зокрема залежність від природно-кліматичних умов, сезонність виробничих процесів, нестабільність аграрних ринків та коливання цін на ресурси і продукцію, зумовлюють підвищений рівень економічних ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств. Додаткові виклики формують сучасні соціально-економічні трансформації та геополітичні процеси, що супроводжуються порушенням логістичних зв'язків і зміною ринкової кон'юнктури. У цих умовах особливої актуальності набуває формування ефективної системи управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств. Водночас концептуальні засади такого управління залишаються недостатньо систематизованими, що зумовлює необхідність подальшого розвитку теоретичних підходів до формування системи управління економічною безпекою аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічне підґрунтя сучасних досліджень стратегічного управління сформовано у працях відомих зарубіжних учених, зокрема І. Ансоффа [23], П. Друкера [24] та М. Портера [25]. У їхніх роботах обґрунтовано базові принципи стратегічного планування, визначено роль конкурентних переваг у розвитку підприємств та окреслено підходи до формування довгострокових стратегій функціонування організацій. Запропоновані ними концепції стали теоретичною основою для подальшого розвитку сучасної теорії стратегічного менеджменту.

Проблематика забезпечення економічної безпеки підприємств та формування ефективних механізмів її управління є предметом активних наукових досліджень у вітчизняній та зарубіжній економічній науці. Теоретичні основи формування системи економічної безпеки підприємств закладені у працях вітчизняних науковців, які розкривають її сутність, структуру, чинники формування та інструменти забезпечення. Зокрема, фундаментальні аспекти економічної безпеки як складної багаторівневої системи досліджено у працях С. Каламбета та Б. Кириленка [9], економіко-правові аспекти цієї проблематики розкрито у роботах М. Камлика [10], теоретичні засади формування економічної безпеки підприємств та умови її забезпечення розглядаються у дослідженнях В. Третяка та Т. Гордієнко

[20]. Суттєвий внесок у розвиток концепції економічної безпеки підприємств здійснено в роботах, присвячених визначенню її структурних компонентів та індикаторів оцінювання. Так, питання формування системи показників економічної безпеки підприємницької діяльності досліджували Т. Гладченко [1], Ю. Ярова та Л. Артеменко [22], значну увагу дослідженню складових економічної безпеки та методичних підходів до їх оцінки приділяє С. Ілляшенко [7].

Окремий напрям наукових досліджень стосується формування механізмів управління економічною безпекою підприємств. У цьому контексті варто відзначити наукові праці А. Загородньої [5, 6]. Значну увагу проблемам формування системи економічної безпеки підприємств приділяють також В. Ортинський, І. Керницький та З. Живко [15]. Вагомий внесок у дослідження механізмів забезпечення економічної безпеки зробили також О. Ілляшенко [8], А. Штангрет, Я. Котляревський та М. Караїм [21]. Особливості використання сучасних управлінських концепцій у системі забезпечення економічної безпеки підприємств досліджує П. Пригунов [16].

Проблематика економічної безпеки сільськогосподарських підприємств досліджується у працях низки вітчизняних учених, зокрема, у монографії В. Ткачука, О. Прокопчук та М. Яремової [18] та науковій статті В. Ткачука та М. Яремової [19]. Питання забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств також розглядає Ю. Качанівська [11].

Попри значну кількість досліджень з проблем економічної безпеки підприємств, концептуальні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств залишаються недостатньо розробленими. Специфіка аграрного виробництва, пов'язана з природно-кліматичною залежністю, сезонністю та високими ринковими ризиками, зумовлює необхідність формування комплексних підходів до управління економічною безпекою аграрних підприємств.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та систематизації концептуальних засад управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств, визначенні її сутності, ключових принципів, структурних елементів і чинників формування з урахуванням специфіки функціонування аграрного сектору, а також у формуванні наукових підходів до побудови ефективної системи управління економічною безпекою в умовах сучасних економічних ризиків і нестабільності зовнішнього середовища. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

– узагальнити теоретичні підходи до трактування категорій «безпека», «економічна безпека підприємства» та «економічна безпека сільськогосподарського підприємства»;

- виявити специфічні чинники та галузеві особливості формування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств;
- систематизувати універсальні та специфічні характеристики економічної безпеки підприємства;
- обґрунтувати концептуальні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств;
- визначити ключові елементи системи управління економічною безпекою, зокрема цілі, принципи, функції, суб'єкти та об'єкти управління.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема: абстрактно-логічний метод застосовано для теоретичного узагальнення наукових підходів та формулювання авторських визначень; системно-структурний аналіз - для обґрунтування побудови системи управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств та визначення її основних елементів; методи аналізу і синтезу - для виокремлення універсальних і специфічних характеристик економічної безпеки підприємства; порівняльний метод - для зіставлення наукових підходів до трактування економічної безпеки та її управління; метод узагальнення - для формування концептуальних засад управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Підприємницька діяльність у сільській місцевості виконує важливу соціально-економічну функцію, оскільки сприяє формуванню та ефективному використанню матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для задоволення потреб населення та розвитку територій [14]. Завдяки підприємницькій ініціативі створюються робочі місця, активізується господарська діяльність і забезпечується стабільність соціально-економічного розвитку сільських громад. Особливе місце у цьому процесі займають сільськогосподарські підприємства, які виступають важливим елементом національної економічної системи. В умовах сучасного розвитку України аграрний сектор залишається одним із ключових чинників економічного зростання, формування внутрішнього валового продукту та забезпечення продовольчої стабільності держави. Водночас ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від їх здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, що виникають у процесі господарської діяльності. Нестабільність ринкової кон'юнктури, зміни кліматичних умов, коливання цін на ресурси та продукцію, а також інші фактори підвищують рівень ризиків у аграрному виробництві. За таких умов особливого значення набуває формування ефективної системи забезпечення економічної безпеки підприємств. Отже, стабільний розвиток аграрного сектору значною мірою залежить від здатності сільськогосподарських підприємств адаптуватися до змінного економічного середовища.

Потреба у безпеці належить до базових потреб суспільства та проявляється на різних рівнях соціально-економічної системи - від окремої людини до держави

в цілому. Вона охоплює функціонування соціальних інститутів, організацій, економічних систем і національних структур, забезпечуючи стабільність їх розвитку та захист від різноманітних загроз.

У наукових дослідженнях категорія безпеки розглядається як складне та багатовимірне явище, що поєднує різні теоретичні підходи та міждисциплінарні концепції. Її дослідження ґрунтується на положеннях загальної теорії систем, теорії відтворення та сучасних економічних концепцій розвитку. Водночас у межах аналізу безпеки активно використовуються підходи природничих наук, зокрема теорія ризиків і теорія катастроф, які дозволяють оцінювати можливі загрози та наслідки дестабілізаційних процесів [5].

Крім того, значний внесок у формування сучасного розуміння безпеки роблять соціологічні теорії, передусім концепції соціальних конфліктів, що дають змогу пояснити природу суперечностей та ризиків у суспільних і економічних системах. Поєднання різних наукових підходів дозволяє розглядати безпеку як комплексну категорію, що відображає стан захищеності системи та її здатність ефективно функціонувати і розвиватися в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів.

Уявлення про безпеку сформувалися ще на ранніх етапах розвитку людської цивілізації. Із давніх часів людина постійно стикалася з різноманітними загрозами, що виникали у природному, соціальному та господарському середовищі, тому прагнення до захисту та стабільності стало однією з ключових умов її існування.

Сам термін «безпека» почав використовуватися у науковій та суспільній практиці приблизно з XII ст. У той період він здебільшого характеризував стан спокою та внутрішньої впевненості людини, яка не відчувала небезпеки та вважала себе захищеною від можливих загроз [5]. Згодом зміст цього поняття поступово розширювався, набуваючи більш комплексного значення та охоплюючи різні сфери суспільного життя.

Сучасне розуміння поняття безпеки сформувалося у XX ст. під впливом масштабних соціально-політичних змін, воєн, революцій та зростання техногенних і екологічних ризиків. У цей період відбулося розширення змісту цієї категорії: від забезпечення індивідуального захисту до гарантування стабільності суспільства, держави та економічних систем. Унаслідок цього питання безпеки стали важливим напрямом державної політики та міжнародних відносин, спрямованим на захист національних інтересів і підтримання стабільного розвитку [4].

У межах авторського підходу безпеку доцільно розглядати як багаторівневий стан захищеності життєво важливих інтересів особи, організацій і суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз. На відміну від традиційних трактувань, безпека розглядається не лише як результат захисту, а як динамічний управлінський процес, що передбачає своєчасне виявлення ризиків, оцінювання вразливостей та реалізацію превентивних і адаптивних заходів, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку соціально-економічних систем.

Економічна безпека підприємства – це комплексна

характеристика стану його функціонування, що відображає рівень захищеності ресурсного, виробничого, фінансового та інтелектуального потенціалу від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також здатність підприємства забезпечувати стабільність діяльності, ефективне використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей розвитку.

З наукової точки зору економічна безпека підприємства є системною категорією, яка поєднує економічні, організаційні та управлінські механізми, спрямовані на попередження, нейтралізацію та мінімізацію ризиків господарської діяльності. Вона формується під впливом широкого спектра факторів - фінансових, виробничих, інституційних, технологічних та ринкових, які визначають рівень стійкості підприємства до дестабілюючих впливів зовнішнього середовища.

У сучасних умовах економічна безпека підприємства розглядається не лише як стан захищеності від загроз, а і як динамічний управлінський процес, що передбачає систематичний моніторинг ризиків, оцінювання вразливостей, формування превентивних

заходів та розроблення стратегічних рішень, спрямованих на підтримання конкурентоспроможності та довгострокового розвитку підприємства. Таким чином, економічна безпека підприємства виступає важливою передумовою його стійкого функціонування, адаптації до змін зовнішнього середовища та забезпечення економічної ефективності діяльності у довгостроковій перспективі.

Еволюція поняття «економічна безпека» зумовлена постійними змінами економічного середовища та появою нових управлінських викликів. У процесі розвитку економічної науки зміст цієї категорії неодноразово уточнювався і розширювався, відображаючи нові підходи до забезпечення стабільності та захисту економічних систем.

Отже, проведений аналіз наукових підходів дає підстави виділити як універсальні, так і галузево специфічні характеристики концептуальних положень економічної безпеки підприємства. Узагальнення цих аспектів представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Універсальні і галузево специфічні характеристики концептуальних положень економічної безпеки підприємства

Універсальні характеристики	Специфічні характеристики
Комплексність підходів. Економічна безпека підприємства розглядається як багатоконпонентна система, що передбачає застосування різних управлінських, економічних, організаційних, технічних і соціально-психологічних інструментів для підтримання стабільного функціонування підприємства.	Орієнтація на ресурсний потенціал. Забезпечення економічної безпеки передбачає ефективне використання та захист усіх видів ресурсів підприємства - фінансових, матеріальних, кадрових і технологічних, з урахуванням особливостей його діяльності.
Динамічний характер. Економічна безпека є змінною категорією, що потребує постійної адаптації до трансформацій зовнішнього та внутрішнього середовища, а також гнучкого реагування на нові економічні виклики та ризики.	Взаємодія із зовнішнім середовищем. Важливою умовою забезпечення економічної безпеки є узгодження економічних інтересів підприємства з інтересами держави, партнерів та інших учасників ринку, що сприяє стабільності його діяльності.
Захист від загроз. Система економічної безпеки спрямована на виявлення, попередження та нейтралізацію внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть негативно впливати на ефективність діяльності та розвиток підприємства.	Орієнтація на стратегічний розвиток. Економічна безпека пов'язана із забезпеченням довгострокової стійкості підприємства, підтриманням фінансової стабільності, інноваційного розвитку та підвищенням конкурентоспроможності.

Джерело: розроблено авторами на основі [2, 3, 10, 13, 17, 22].

Діяльність сільськогосподарських підприємств здійснюється в умовах підвищеної невизначеності та ризиків. Така ситуація зумовлена низкою факторів, серед яких нестабільність аграрних ринків, коливання цін на продукцію та ресурси, а також значна залежність виробничих процесів від природно-кліматичних умов.

Крім того, специфіка аграрного виробництва проявляється в обмеженості земельних ресурсів і вираженій сезонності господарської діяльності, що істотно впливає на результати функціонування підприємств. Сукупність зазначених чинників підвищує рівень економічних ризиків у галузі та зумовнює необхідність формування ефективної системи економічної безпеки сільськогосподарських підприємств [18].

В. Ткачук, О. Прокопчук та М. Яремова визначають економічну безпеку сільськогосподарського підприємства як стан його функціонування, що забезпечує здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, реалізовувати економічні інтереси та стабільно

розвиватися в умовах ризиків і невизначеності. Основною метою економічної безпеки автори вважають підтримання стабільної діяльності підприємства та збереження його потенціалу розвитку. При цьому суб'єктами економічної безпеки виступають відповідальні підрозділи та управлінський персонал, а об'єктами - основні види діяльності підприємства і його ресурси (фінансові, кадрові, земельні та матеріально-технічні) [18].

Економічну безпеку сільськогосподарських підприємств доцільно розглядати як стан, що відображає здатність системи управління ефективно використовувати внутрішні та зовнішні ресурси, своєчасно реагувати на ризики й загрози та мінімізувати їх негативний вплив. Такий стан забезпечує стабільність функціонування підприємства, підтримання його конкурентоспроможності та створює передумови для подальшого розвитку в умовах змінного економічного середовища й специфічних природно-кліматичних чинників аграрного виробництва.

Специфіка функціонування сільськогосподарських підприємств визначає особливі вимоги до організації управління їх економічною безпекою. З огляду на залежність аграрного виробництва від природно-кліматичних, ринкових і технологічних чинників, система управління економічною безпекою повинна ґрунтуватися на низці ключових принципів.

По-перше, важливим є принцип адаптивності та гнучкості, що передбачає здатність системи економічної безпеки оперативного реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища. Це стосується як природно-кліматичних викликів, так і коливань аграрних ринків, змін державної політики чи технологічних трансформацій.

По-друге, ефективне управління економічною безпекою потребує використання спеціалізованих знань і сучасних технологій. Застосування агрометеорологічних прогнозів, інноваційних агротехнологій та цифрових інформаційних систем дає змогу підвищити ефективність управління ризиками та забезпечити стабільність діяльності підприємства.

По-третьє, важливу роль відіграє координація дій внутрішніх і зовнішніх суб'єктів. Забезпечення економічної безпеки вимагає взаємодії керівництва підприємства, працівників, партнерів, державних інституцій та інших учасників ринку, особливо у періоди кризових ситуацій.

По-четверте, важливим принципом є диверсифікація ризиків, що передбачає розширення джерел доходу, каналів збуту та фінансових інструментів. Такий підхід сприяє зменшенню впливу несприятливих економічних або природних факторів на діяльність підприємства.

По-п'яте, управління економічною безпекою має ґрунтуватися на комплексному стратегічному підході, який поєднує поточні заходи захисту з довгостроковим плануванням розвитку підприємства з урахуванням глобальних економічних тенденцій та інновацій.

Нарешті, ключове значення має підвищення стійкості до впливу зовнішнього середовища, що передбачає впровадження управлінських і технологічних рішень, спрямованих на зменшення залежності від природних та економічних коливань і забезпечення стабільності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Узагальнення теоретичних підходів до сутності економічної безпеки та особливостей її забезпечення в аграрному секторі дозволяє перейти до розгляду концептуальних засад управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств. Необхідність формування таких засад зумовлена специфікою функціонування аграрних підприємств, що характеризується високою залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю виробництва, коливанням ринкової кон'юнктури та значним рівнем економічних ризиків.

У цьому контексті управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств слід розглядати як цілеспрямований управлінський процес, спрямований на забезпечення стабільного функціонування підприємства, захист його ресурсного потенціалу та створення передумов для довгострокового розвитку.

Концептуальні засади такого управління базуються на системному підході, який передбачає інтеграцію економічних, організаційних, технологічних та управлінських інструментів у єдину систему забезпечення безпеки підприємства.

Важливою передумовою формування концептуальних засад управління економічною безпекою є визначення ключових елементів цієї системи, зокрема цілей, принципів, функцій, суб'єктів та об'єктів управління. У межах такого підходу економічна безпека розглядається не лише як стан захищеності підприємства від загроз, а як динамічна система управління, спрямована на своєчасне виявлення ризиків, їх оцінювання та розроблення ефективних механізмів їх нейтралізації.

У структурі концептуальних засад управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств ключове значення має визначення системоутворюючих елементів відповідної управлінської системи, до яких належать цілі, принципи, функції, суб'єкти та об'єкти управління. Сукупність зазначених компонентів формує організаційно-методологічну основу забезпечення стабільності функціонування підприємства та підвищення його стійкості до дестабілізуючих впливів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Цілі управління економічною безпекою полягають у забезпеченні належного рівня захищеності ресурсного потенціалу підприємства, підтриманні стабільності господарської діяльності, збереженні та нарощуванні конкурентних переваг, а також формуванні передумов для довгострокового соціально-економічного розвитку в умовах підвищеної невизначеності та ризиків аграрного виробництва.

Принципи управління економічною безпекою відображають базові методологічні орієнтири побудови та функціонування системи безпеки підприємства. До них належать принципи системності, комплексності, превентивності, адаптивності до змін зовнішнього середовища, узгодженості економічних інтересів суб'єктів господарювання та раціонального використання ресурсів.

Функціональний зміст управління економічною безпекою охоплює сукупність управлінських дій, спрямованих на своєчасне виявлення потенційних загроз, оцінювання рівня ризиків, планування та реалізацію заходів щодо їх нейтралізації, а також здійснення постійного моніторингу стану безпеки підприємства та коригування управлінських рішень відповідно до змін у зовнішньому середовищі.

Суб'єктами управління економічною безпекою виступають керівництво підприємства, спеціалізовані служби безпеки, структурні підрозділи та інші управлінські ланки, які здійснюють організацію, координацію та контроль процесів забезпечення економічної безпеки.

Об'єктами управління економічною безпекою є господарська діяльність підприємства та його ресурсний потенціал, що включає фінансові, матеріально-технічні, земельні, кадрові, інформаційні та інноваційні ресурси, а також виробничі, управлінські та комерційні процеси.

Отже, взаємоузгоджена взаємодія зазначених елементів формує цілісну систему управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств, що забезпечує їх адаптивність до умов нестабільного економічного середовища, підвищує рівень стійкості до

загроз та сприяє реалізації стратегічних пріоритетів розвитку аграрного виробництва.

На рис. 1 представлено концептуальну схему управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств.

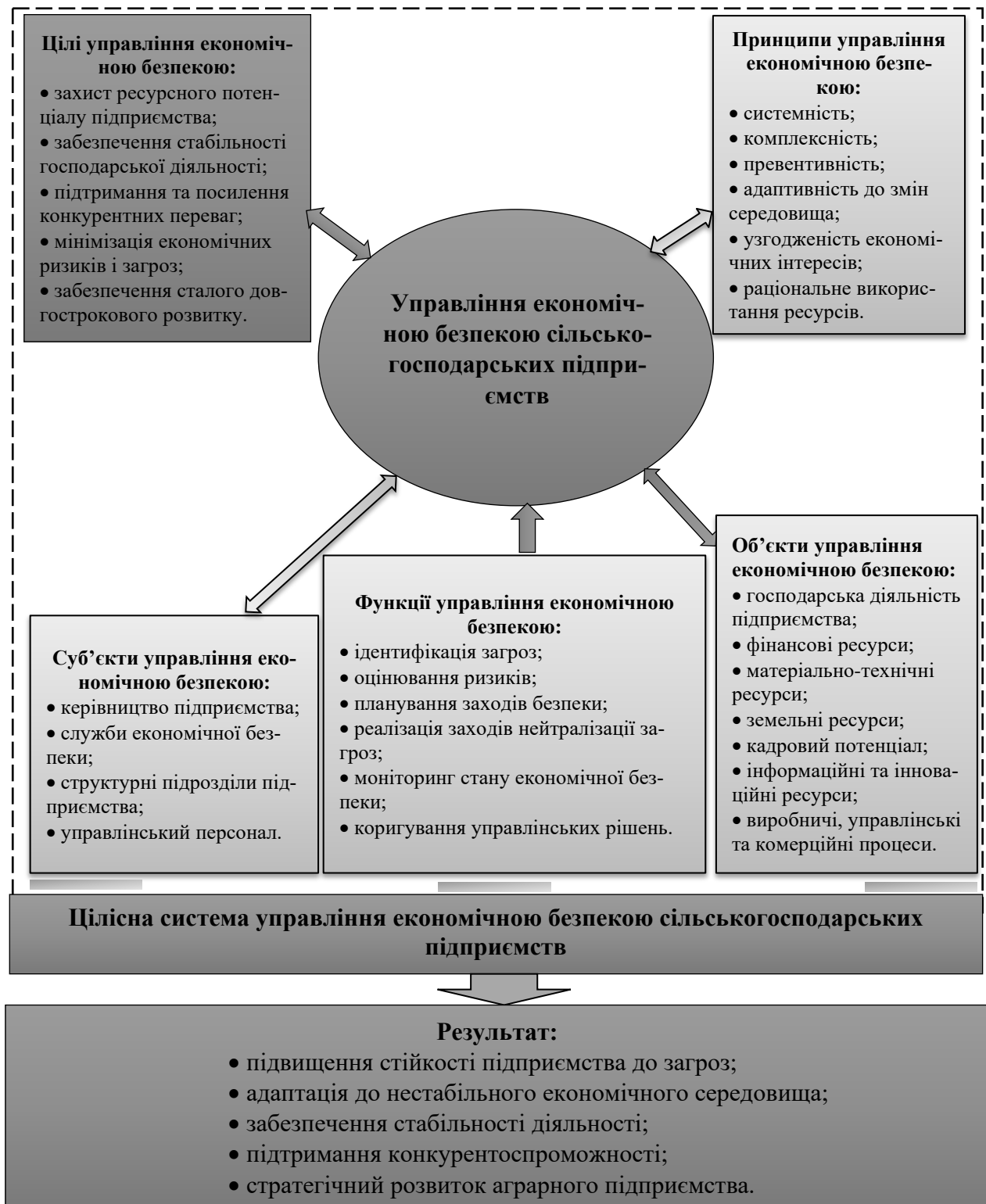

Рис. 1 - Концептуальна схема управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств

Джерело: авторська розробка на основі джерел [5, 11, 18, 19].

Центральним елементом схеми є система управління економічною безпекою, навколо якої згруповано

ключові складові: цілі, принципи, функції, суб'єкти та об'єкти управління. Цілі відображають стратегічну

спрямованість забезпечення стабільності діяльності підприємства, збереження його ресурсного потенціалу та формування передумов для довгострокового розвитку. Принципи визначають методологічні засади функціонування системи безпеки, тоді як функції управління охоплюють процеси ідентифікації загроз, оцінювання ризиків, планування заходів реагування та контролю за станом економічної безпеки. Суб'єкти управління представлені керівництвом підприємства та відповідними структурними підрозділами, а об'єктами виступають виробничі процеси та ресурсний потенціал підприємства.

В умовах повномасштабної війни в Україні значення ефективного управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств суттєво зростає. Воєнні ризики, порушення логістичних ланцюгів, руйнування виробничої інфраструктури, коливання ринкової кон'юнктури та зростання фінансової нестабільності формують нові виклики для функціонування аграрного сектору. У зв'язку з цим запропонована концептуальна схема відображає необхідність інтеграції управлінських, організаційних і стратегічних інструментів, спрямованих на підвищення стійкості підприємств, мінімізацію впливу воєнних загроз та забезпечення безперервності їх господарської діяльності.

Висновки. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано теоретичні та методологічні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств. Доведено, що економічна безпека аграрних підприємств є комплексною системною категорією, яка відображає здатність підприємства ефективно використовувати ресурсний потенціал, протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та забезпечувати стабільність функціонування в умовах підвищеної невизначеності аграрного середовища.

Уточнено зміст категорії «економічна безпека

сільськогосподарського підприємства», як динамічної управлінської системи, яка спрямована на забезпечення стійкості підприємства через інтеграцію механізмів управління ресурсами, ризиками та стратегічним розвитком з урахуванням природно-кліматичних і ринкових особливостей аграрного виробництва.

Запропоновано концептуальні засади управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств, що базуються на системному поєднанні цілей, принципів, функцій, суб'єктів та об'єктів управління, що дозволяє сформувати цілісну модель забезпечення економічної безпеки підприємства.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості використання розроблених концептуальних положень для формування ефективної системи управління економічною безпекою аграрних підприємств, спрямованої на підвищення їх конкурентоспроможності, адаптивності до змін зовнішнього середовища та забезпечення довгострокового розвитку аграрного сектору економіки.

Перспективи подальших досліджень полягають у формуванні практичних механізмів інтеграції системи управління економічною безпекою з інноваційними технологіями, цифровими інструментами управління та стратегічним плануванням розвитку аграрних підприємств.

Декларація щодо використання інструментів ШІ. В ході підготовки статті було використано інструменти генеративного штучного інтелекту (ChatGPT-4, OpenAI, 2025) для цілей пошуку та узагальнення літератури та покращення структури/логіки статті. Жоден текст, згенерований за допомогою штучного інтелекту, не використовувався без критичного редагування. Автор несе повну відповідальність за науковість, точність та цілісність контенту.

Список використаних джерел:

1. Гладченко Т. Індикатори економічної безпеки підприємницької діяльності. ДонГАУ «Менеджер». 2000. № 12. С. 111–113.
2. Грибінченко О.М., Шагоян С.М. (2017). Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Вип. 22. Ч. 1. С. 98-100. URL: www.ej.kherson.ua/journal/economic_22/1/25.pdf
3. Денисенко М.П., Повзун Д.І. Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємства в умовах невизначеності середовища. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 16. С. 48-53. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2019.16.47>
4. Дзьобань, О.П. Національна безпека України : концептуальні засади та світоглядний сенс : монографія. Харків : Майдан, 2007. 284 с.
5. Загородня, А.С. Формування механізму управління економічною безпекою підприємств : дис. ... доктора філософії : 073 «Менеджмент» 07 «Управління та адміністрування». / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2023. 237 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_zagorodnya.pdf
6. Загородня, А.С. Сутність та еволюція поняття «економічна безпека підприємства». Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Т. 7, № 3. С. 16-22. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-2>
7. Ілляшенко С.Н. Складові економічної безпеки підприємства та підходи до їх оцінки. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 3(21). С. 12–19.
8. Ілляшенко О.В. Механізм системи економічної безпеки підприємства : монографія. Харків: Мачулін, 2016. 503 с.
9. Каламбет С.В., Кириленко Б.О. Економічна безпека як багаторівнева система. Економіка та суспільство. 2016. №. 5, С. 344-349. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/62.pdf

10. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект. К. : Атіка, 2005. 432 с.
11. Качанівська Ю.І. Економічна безпека сільськогосподарського підприємства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 98-105. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1361/1/%d0%9a%d0%b0%d1%87%d0%b0%bd%d1%96%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0.pdf>
12. Климчук, О.В. Управлінські аспекти формування економіко-енергетичної безпеки України на засадах розвитку біоенергетики : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2021. 576 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/dcdc4a9e-5d59-4122-8b6e-3de631c5f77a>
13. Кургузенкова Л.А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. Економіка і суспільство. 2015. Вип. 1. С. 31-34. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/06.pdf
14. Луценко Ю.О., Малік М.Й., Заяць В.М. та ін. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект : монографія. К. : ННЦ «ІАЕ», 2016. 432 с. URL: <https://share.google/wQqe8YKLBMYGLcMV7>
15. Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. Київ : Правова єдність, 2009. 544 с.
16. Пригунов П.Я. Особливості використання сучасних концепцій управління в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Європейські перспективи. 2013. № 11. С. 103–108.
17. Сазонець І.Л. Міжнародні стандарти безпеки підприємств : навч. посіб. Рівне : Волин, обереги, 2015. 352 с.
18. Ткачук В.І., Прокопчук О.А., Яремова М.І. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств : монографія. Житомир : «Вид-во «Волинь», 2013. 276 с.
19. Ткачук В.І., Яремова М.І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2019. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.6.12>
20. Третяк В., Гордієнко Т. Економічна безпека: сутність та умови формування. Економіка та держава. 2010. № 1. С. 6–8.
21. Штангрет А.М., Котляревський Я.В., Караїм М.М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління : концептуальне визначення та механізм забезпечення. Л. : УАД, 2012. 288 с.
22. Ярова Ю.О., Артеменко Л.П. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2016. № 3. С. 257-263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39
23. Ansoff, H.I. (2007). *Strategic Management. Classic Edition*. London : Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230590601>
24. Drucker, P.F. (2012). *Managing in Turbulent Times*. New York : Routledge. 252 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780080938158>
25. Porter, M.E. (1990). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York : Free Press. URL: <http://ijevanlib.yzu.am/wp-content/uploads/2023/02/Michael-E.-Porter-Competitive-Strategy.pdf>

References:

1. Gladchenko, T. (2000). Indykatory ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytskoi diialnosti [Indicators of economic security of entrepreneurial activity]. *Don State Agrarian University Manager*. No. 12. Pp. 111–113. [in Ukrainian].
2. Hrybinenko, O.M., & Shahoian, S.M. (2017). Sutnist ta shliakhy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The essence and ways of ensuring enterprise economic security]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*. No. 22(1). Pp. 98–100. DOI: <https://doi.org/10.32702/23066814.2019.16.47> [in Ukrainian].
3. Denysenko, M.P., & Povzun, D.I. (2019). Teoretychni aspekty ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh nevyznachenosti seredovyshcha [Theoretical aspects of enterprise economic security under environmental uncertainty]. *Investments: Practice and Experience*. No. 16. Pp. 48–53. Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2019/9.pdf [in Ukrainian].
4. Dzoban, O.P. (2007). *Natsionalna bezpeka Ukrainy: kontseptualni zasady ta svitohliadni sens* [National security of Ukraine: conceptual foundations and worldview meaning]. Kharkiv : Maidan. [in Ukrainian].
5. Zahorodnia, A.S. (2023). *Formuvannia mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv* [Formation of the mechanism for managing enterprise economic security]. Doctor's thesis. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv. Retrieved from: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_zagorodnya.pdf [in Ukrainian].
6. Zahorodnia, A.S. (2022). Sutnist ta evoliutsiia poniattia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The essence and evolution of the concept of enterprise economic security]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. No. 7(3). Pp. 16–22. [in Ukrainian].
7. Illiashenko, S.N. (2013). Skladovi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva ta pidkhody do yikh otsinky [Components of enterprise economic security and approaches to their evaluation]. *Actual Problems of Economics*. No. 3(21). Pp. 12–19. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-2> [in Ukrainian].

8. Illiashenko, O.V. (2016). Mekhanizm systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Mechanism of the enterprise economic security system]. Kharkiv: Machulin [in Ukrainian].
9. Kalambet, S.V., & Kyrylenko, B.O. (2016). Ekonomichna bezpeka yak bahatorivneva systema [Economic security as a multilevel system]. *Economy and Society*. No. 5. Pp. 344–349. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/62.pdf [in Ukrainian].
10. Kamlyk, M.I. (2005). Ekonomichna bezpeka pidpriemnytskoi diialnosti: ekonomiko-pravovyi aspekt [Economic security of entrepreneurial activity: economic and legal aspect]. Kyiv : Atika. [in Ukrainian].
11. Kachanivska, Yu.I. (2015). Ekonomichna bezpeka silskohospodarskoho pidpriemstva [Economic security of agricultural enterprises]. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*. No. 1. Pp. 98–105. Retrieved from: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1361/1> [in Ukrainian].
12. Klymchuk, O.V. (2021). Upravlinski aspekty formuvannya ekonomiko-enerhetychnoi bezpeky Ukrainy na zasadakh rozvytku bioenerhetyky [Managerial aspects of formation of economic and energy security of Ukraine based on bioenergy development]. *Vinnitsia : Nilan-LTD*. Retrieved from: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/dcdc4a9e-5d59-4122-8b6e-3de631c5f77a> [in Ukrainian].
13. Kurhuzenkova, L.A. (2015). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta chynnyky formuvannya yii rivnia [Enterprise economic security: essence and factors of its formation]. *Economy and Society*. No. 1. Pp. 31–34. Retrieved from: https://economyandsociety.in.ua/journals/1_ukr/06.pdf [in Ukrainian].
14. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Y., & Zaiats, V.M. (2016). Rozvytok pidpriemnytstva i kooperatsii: instyutsionalnyi aspekt [Development of entrepreneurship and cooperation: institutional aspect]. Kyiv : NSC «IAE». Retrieved from: <https://share.google/wQqe8YKLbMYGLcMV7> [in Ukrainian].
15. Ortynskyi, V.L., Kernytskyi, I.S., & Zhyvko, Z.B. (2009). Ekonomichna bezpeka pidpriemstv, orhanizatsii ta ustanov [Economic security of enterprises, organizations and institutions]. Kyiv : Pravova yednist. [in Ukrainian].
16. Pryhunov, P.Ya. (2013). Osoblyvosti vykorystannia suchasnykh kontseptsii upravlinnia v systemi zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Features of using modern management concepts in ensuring enterprise economic security]. *European Perspectives*. No. 11. Pp. 103–108. [in Ukrainian].
17. Sazonets, I.L. (2015). Mizhnarodni standarty bezpeky pidpriemstv [International standards of enterprise security]. Rivne : Volynski oberehy. [in Ukrainian].
18. Tkachuk, V.I., Prokopchuk, O.A., & Yareмова, M.I. (2013). Ekonomichna bezpeka ta stiikist silskohospodarskykh pidpriemstv [Economic security and sustainability of agricultural enterprises]. Zhytomyr : Volyn Publishing House. [in Ukrainian].
19. Tkachuk, V.I., & Yareмова, M.I. (2019). Ekonomichna bezpeka silskohospodarskykh pidpriemstv [Economic security of agricultural enterprises]. *Efficient Economy*, No. 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.6.12> [in Ukrainian].
20. Tretiak, V., & Hordiienko, T. (2010). Ekonomichna bezpeka : sutnist ta umovy formuvannya [Economic security: essence and conditions of formation]. *Economy and State*. No. 1. Pp. 6–8. [in Ukrainian].
21. Shtanhret, A.M., Kotliarevskyi, Ya.V., & Karaim, M.M. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v umovakh antykrizovoho upravlinnia [Enterprise economic security under crisis management]. Lviv : Ukrainian Academy of Printing. [in Ukrainian].
22. Yarova, Yu.O., & Artemenko, L.P. (2016). Struktura ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh kryzy [Structure of enterprise economic security in crisis conditions]. *Economic Bulletin of NTUU «KPI»*. No. 13. Pp. 257–263 Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39 [in Ukrainian].
23. Ansoff, H.I. (2007). *Strategic management: Classic edition*. London : Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230590601> [in English].
24. Drucker, P.F. (2012). *Managing in turbulent times*. New York : Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780080938158> [in English].
25. Porter, M.E. (1990). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. New York : Free Press. Retrieved from: <http://ijevanlib.yzu.am/wp-content/uploads/2023/02/Michael-E.-Porter-Competitive-Strategy.pdf> [in English].

Дата надходження статті: 20.02.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 16.03.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.04.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.